ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Азимов Ҷамшед Аслиддинзода дар мавзуи «Методикаи арзёбии дастовардҳои таълимии довталабон аз фанҳои забон ва адабиёти тоҷик дар асоси натиҷаҳои имтиҳонҳои марказонидаи дохилшавӣ ба муассисаҳои таълимии таҳсилоти миёна ва олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 5.3.5.4. Назария ва методикаи таълими адабиёти тоҷик

Мубрамии мавзуи таҳқиқот. Дар заминаи ислоҳоти соҳаи маориф ҷорӣ намудани низоми имтиҳонҳои марказонидаи дохилшавӣ (ИМД) дар Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз муҳимтарин дастовардҳои давраи соҳибистиқлолӣ ба ҳисоб меравад. Татбиқи ин низом бо таъмини принсипҳои адолат, шаффофӣ ва дастрасии баробар на танҳо раванди қабули донишҷӯёнро тағйир дод, инчунин, зарурати таҳияи усулҳои нави арзёбии сифати таҳсилотро ба миён гузошт ва зинаи таҳсилоти умумиро барои баланд бардоштани сифати омӯзиш ҳавасманд гардонд. Натиҷаҳои ИМД, ки арзёбии мустақил ва воқеъбинона (объективӣ)-и дониш ва салоҳиятҳои довталабон ба ҳисоб меравад, ҳамчун оинаи воқеӣ сатҳи таълимро дар муассисаҳои таҳсилоти умумии ҷумҳурӣ нишон дод. Кори диссертатсионии Азимов Ҷамшед Аслиддинзода ба яке аз масъалаҳои муҳим – истифодаи натиҷаҳои ИМД барои арзёбӣ ва такмили методикаи таълими забон ва адабиёти тоҷик бахшида шудааст, ки ин мубрамии мавзуи таҳқиқро таъкид месозад.

Мундариҷа ва таҳлили кӯтоҳи бобҳои кор. Аз автореферати диссертатсия бармеояд, ки рисола аз муқаддима, се боб, хулоса ва тавсияҳои методӣ иборат буда, сохтори мантиқӣ дорад.

Дар муқаддима ва тавсифи умумии таҳқиқот муаллиф мубрамии мавзуъро асоснок карда, мақсад, вазифаҳо, объект, предмет ва фарзияи таҳқиқот, асосҳои назариявӣ, сарчашмаи маълумот, аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот ва навгониҳои илмиро возеҳ нишон додааст. Инчунин, дараҷаи омӯзиши мавзуъ, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоиҳаҳо) ва

мавзуъҳои илмӣ ва дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот муайян карда шудааст.

Боби якум («Асосҳои илмӣ, назариявӣ ва амалии тестҳои педагогӣ») ба таҳлили назариявии пайдоиш ва рушди соҳаи тестшиносӣ (тестология) дар педагогикаи ватанӣ ва хориҷӣ бахшида шудааст. Муаллиф асосҳои илмии истифодаи тестҳоро ҳамчун абзори муосири баҳогузории дониши хонандагон аз фанҳои забон ва адабиёти тоҷик ба таври амиқ баррасӣ намудааст.

Дар боби дуюм («Технологияи таҳия ва таҳлили абзори дастовардҳои таълимии довталабон») муаллиф ба ҷанбаҳои технологӣ ва амалии сохтани тестҳои забон ва адабиёти тоҷик таваҷҷуҳ кардааст. Ӯ раванди таҳияи маводди тестӣ, меъёрҳои муайян кардани сифати онҳо ва усулҳои таҳлили психометрию омории натиҷаҳои имтиҳонҳоро дар заминаи низоми ИМД нишон медиҳад.

Боби сеюм («Методикаи арзёбии дастовардҳои таълимии довталабон аз фанҳои забон ва адабиёти тоҷик») қисми марказӣ, амалӣ ва ниҳоят пуразиши таҳқиқотро ташкил медиҳад, ки дар он натиҷаҳои умумии дастовардҳои таълимии довталабон, дастовардҳои таълимии довталабон аз фанни забони тоҷикӣ ва аз фанни адабиёти тоҷик бо далелҳои мушаххас таҳлил шудаанд. Инчунин, таҳлили муқоисавӣ-рейтингии натиҷаҳои бадастовардаи довталабон аз фанҳои забон ва адабиёти тоҷик вобаста ба минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи нишондиҳандаҳои асосӣ: шумораи довталабони дар имтиҳонҳо иштирокнамуда ва холи миёнаи бадастовардаи онҳо сурат гирифтааст. Муаллиф ба масъалаи ҳамбастагии таълими забон ва адабиёт таваҷҷуҳи махсус зоҳир карда, нишон медиҳад, ки мувофиқи матритса тести забон ва адабиёти тоҷик аз 20 саволу масъала иборат аст: 11 саволу масъала дар доираи мавзуъҳои забони тоҷикӣ (бахшҳои фонетика ва имло, лексикология ва фразеология, услубшиносӣ ва матн, морфология ва синтаксис) ва 9 саволу масъала дар доираи мавзуъҳои адабиёт (бахшҳои фолклор, ҳаёти адабӣ, мафҳумҳои адабӣ, адабиёти классикӣ ва давраи нав) ба назар гирифта шудааст. Ин равиш имкон додааст, ки натиҷаҳои имтиҳони

забони тоҷикӣ бо дастовардҳои довталабон аз фанни адабиёт пайванди зич ва мантиқӣ пайдо кунад. Таҳлили омории диссертант нишон медиҳад, ки нишондиҳандаҳои умумии дастовардҳои таълимии довталабон аз фанҳои забон ва адабиёти тоҷик дар ҳоли ҳозир қонеъкунанда нест, ки ин аз мавҷуд будани нуқсонҳо дар системаи таълими ин фанҳо гувоҳӣ медиҳад. Маҳз дар ҳамин замина, муаллиф методика ва пешниҳодҳои мушаххаси худро бо далелҳо исбот месозад.

Дар қисмати хулоса ва тавсияҳои методӣ оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот натиҷаҳои умумии таҳқиқот дар 13 банд ҷамъбаст гардида, тавсияҳои мушаххаси методӣ пешниҳод шудаанд. Дар амал татбиқ намудани пешниҳодҳои методии диссертант барои беҳтар намудани сифати таълими фанҳои забони тоҷикӣ ва адабиёти тоҷик дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Тоҷикистон ва баланд бардоштани сифати таҳсилот мусоидат менамояд.

Навгонии илмӣ ва аҳаммияти амалӣ. Саҳми асосии муаллиф дар он аст, ки ӯ натиҷаҳои имтиҳонҳои марказонидаро на танҳо ҳамчун воситаи интихоби довталабон, балки ҳамчун манбаи асосии ташхиси нуқсонҳо ва такмили минбаъдаи раванди таълими фанҳои забони тоҷикӣ ва адабиёти тоҷик дар муассиаҳои таҳсилоти умумии Тоҷикистон пешниҳод кардааст.

Эродҳо ва пешниҳодҳо. Бо вуҷуди мубрамии мавзуъ ва таҳлилҳои дақиқ, ки аз афзалиятҳои кори илмӣ ба ҳисоб мераванд, қайд кардани камбудиҳои зерин лозим аст:

1. Дар боби сеюми диссертатсия, ки қисми асосии кор аст, муаллиф натиҷаҳо аз забони тоҷикӣ ва адабиёти тоҷикро ба таври равшантар муқоиса накардааст. Ӯ бояд нишон медод, ки кадом ҷанбаҳои саволҳо аз забони тоҷикӣ дар муқоиса бо саволҳо аз осори Сайфиддин Насафӣ, Сотим Улуғзода ва Абдулҳамид Самад барои довталабон бештар душворӣ эҷод кардаанд. Ба назар гирифтани ин нукта ҷанбаи муқоисавии корро пурра менамояд.

2. Дар автореферат баъзе номувофиқатиҳои техникӣ (дар маълумотҳо) ва ғалатҳои имлоӣ роҳ ёфтаанд, ки бояд дар нашри минбаъдаи диссертатсия ба назар гирифта шаванд.

Сарфи назар аз ин номувофиқатӣ ва ғалатҳо арзиши илмии таҳқиқот баланд аст. Албатта, ин эродҳо ҷанбаи тавсиявӣ дошта, арзиши кори диссертатсиониро коҳиш намедиҳанд.

Хулосаи умумӣ. Автореферати диссертатсияи Азимов Ҷамшед Аслиддинзода дар мавзуи «Методикаи арзёбии дастовардҳои таълимии довталабон аз фанҳои забон ва адабиёти тоҷик дар асоси натиҷаҳои имтиҳонҳои марказонидаи дохилшавӣ ба муассисаҳои таълимии таҳсилоти миёна ва олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз назари муҳтаво ва тартиби барасмиятдарорӣ ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра ҷавобгӯ мебошад. Муаллифи диссертатсия, **Азимов Ҷамшед Аслиддинзода**, сазовори дарёфти дараҷаи илмии **номзади илмҳои педагогӣ** аз рӯйи ихтисоси **5.3.5.4. Назария ва методикаи таълими адабиёти тоҷик** мебошад.

Хайём Тошқулович Мирзаев
доктори фанҳои филология,
дотсенти донишгоҳи давлатии
Самарқанд ба номи Шароф Рашидов

Имзои Хайём Тошқулович Мирзаевро
тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии Самарқанд ба номи
Шароф Рашидов:

_____Яллаев Бахтиёр Салимович

Нишонӣ: Ҷумҳурии Ӯзбекистон, вилояти Самарқанд, 140104, шаҳри Самарқанд хиёбони донишгоҳ 15:
Тел: +998915364658